

A UNIOS

Nº 22

ABRIL 2017

ASOCIACION CULTURAL

Pineiróns

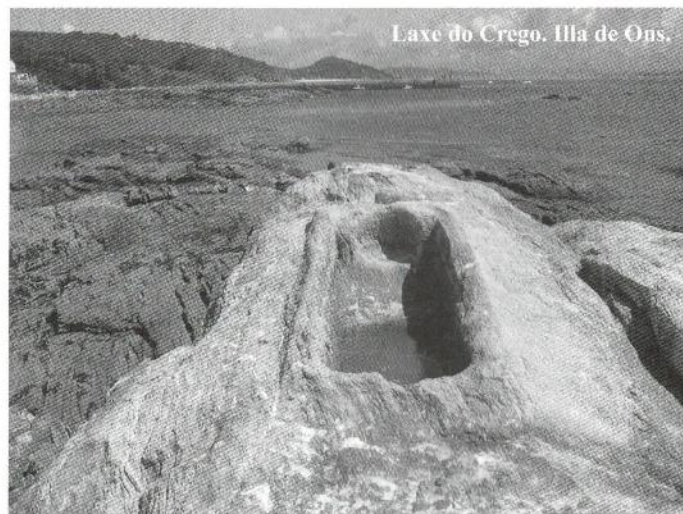

A LAXE DO CREGO: UNHA APROXIMACIÓN EXPLICATIVA

Por: Fernando Cabeza Quiles

Moitas veces nos preguntamos cal podería ter sido o significado e a utilidade concreta do sepulcro antropomorfo ao que se refire o topónimo A Laxe do Crego, o cal tamén rexistra os nomes populares de Illote Sepultura, Pedra do Crego, Cama do Abade, Puntal da Sepultura, e Con da Laxe do Crego, denominacións que, como é ben sabido, aluden a unha tumba antropomorfa escavada nunha rocha-illote de Ons, que fica illada de terra coa marea alta na praia da Area dos Cans. Aínda que, segundo a apreciación popular, esta sepultura pertencería a un vello abade dun hipotético mosteiro illán alí soterrado, nós hai tempo que pensamos, ao se tratar dunha sepultura única, noutra posibilidade, relacionada, máis que cunha comunidade monástica, que requiriría un camposanto colectivo, cun eremita solitario, retirado na illa de Ons na procura de recollemento e soidade, de acordo coa mística dos ascetas que cavaban as súas propias sepulturas para memoria da morte, seguindo a máxima dos primeiros ascetas individuais, logo seguida por moitas ordes relixiosas. Caso, por exemplo, da Regra de San Bieito, que nunha das súas disposicións, contida no capítulo IV, exhorta a (tradución ao galego do orixinal latino Regula Benedictini) “ter presente todos os días a morte diante dos ollos”, en paralelo ao memento mori ou “lembra que morrerás” dos monxes trapenses ou cistercienses reformados da Estrita Observancia, rexidos pola devandita Regra de San Bieito, cuxos novicios, o mesmo cós cartuxos, cavaban a súa propia tumba o primeiro día que entraban no convento, tendo como saúdo e resposta regulamentarios os coñecidos morrer habemos, xa o sabemos, á vez que rezaban e se mortificaban a diario ao borde da súa sepultura. Comportamentos ascéticos que concordan cos que practicaban os eremitas máis antigos, onde nos atopamos con casos verdadeiramente sorprendentes, como os dos chamados estilistas (san Simeón), que vivían no alto de ¡¡¡columnas!!!, ou os que -relacionados co posible exemplo da Laxe do Crego- vivían e oraban en tumbas, caso do asceta san Antonio Abade, un dos Padres do Deserto, considerado o fundador da vida monástica, que se retirou a vivir dentro dunha tumba escavada na ladeira dunha montaña, forma extrema de mortificación e ascetismo que algún eremita puido practicar no illote Sepultura, alias A Laxe do Crego, contiguo á illa de Ons e noutro posible exemplo paralelo, que puido ter lugar na illa arousá da Malveira Grande ou de San Bartolomeu, onde o investigador Lino Pazos documenta outro sartego solitario, labrado nunha rocha, tamén localizado nun illote de pequenas dimensións, que se nos antolla similar na forma e en prácticas ascéticas ao sartego do Illote Sepultura.

Un terceiro exemplo, que parece consolidar e facer definitiva a nosa, nun principio, aproximación explicativa das posibles prácticas levadas a cabo no illote Sepultura de Ons énos relatado no século XVIII polo imprescindible Padre Sarmiento, quen, na súa viaxe a Galicia que fixo no ano 1745, nos fala doutro sepulcro antropomorfo escavado nunha rocha da illa de Tambo nos seguintes e significativos termos: “A poca distancia del convento [que existiu na illa pontevedresa] al oriente hay un peñasco, en el cual está socavado a pico un sepulcro [empregando a mesma técnica do que se fixo no illote Sepultura de Ons] de unas nueve cuartas de largo y el ancho correspondiente. A la cabecera tiene como una almohada de piedra [detalle construtivo que se repite na sepultura antropomorfa de Ons] hecha en el mismo peñasco. A los pies tiene un agujero taladrado como para despedir la agua llovediza [particularidade que así mesmo se repite na tumba pétrea próxima á praia da Area dos Cans].

Laxe do Crego. Illa de Ons.

“La voz común ha sido [prosegue co seu esclarecedor relato o P. Sarmiento] y es que esto ha sido sepulcro, y que la tapa se perdió [como sucedeu, grosso modo, coa tumba da illa de Ons] y así está hoy descubierto al aire [parece que o ilustre frade bieito se está a referir ao sepulcro do illote Sepultura]. Hallo dificultad en que fuese sepulcro de muertos [un servidor tamén] y sospecho que era sepulcro de vivos [pensamos o memo para este sepulcro da illa de Tambo e para os similares de Ons e da illa Malveira Grande]. Quiero decir, que cuando había el monasterio este [o] el otro monje virtuoso se retiraría a aquellos peñascos, y entre sus mortificaciones una sería la de representarse muerto en el sepulcro [o subliñado é noso] por algún tiempo para lo cual nada más propio que el dicho

sepulcro que he visto. Isto lo idearía alguno, y después serviría para otros subcesores, y a esto me mueve el que se hizo expediente para las aguas para que siempre estuviere aberto, patente y seco, y no se hiciese cisterna. Dícese que aún hoy mantienen siempre los cartujos una sepultura aberta para memoria de la muerte. Pregunté si había más nicho o sepulcro que aquel y me dijeron que no. Y esto prueba que era sepulcro de fórmula para muchos”, como o puideron ser os sepulcros similares do illote Sepultura e da illa Malveira, ao tratárense tamén de sepulturas únicas non pertencentes a cemiterios colectivos.

Outro posible sepulcro de fórmula, aínda que diferente na súa tipoloxía aos das illas de Ons, Malveira e Tambo, ao non estar escavado nunha pedra ou rocha natural, pode ser o existente na illa do Medio de Santa Comba, na parroquia ferrolá de Covas, tratado no número 18 desta revista polo profesor e escritor Henrique Dacosta, sepulcro coñecido a nivel popular como a Pía de Santa Comba, que, ao parecer, tamén estivo tapado cunha tampa ou lousa.

En canto á chamada Cama do Santo do monte fisterrán de San Guillherme, puido ser, empregando a terminoloxía utilizada polo P. Sarmiento, outro sepulcro de vivos co que alimentar diariamente a memento mori, ou, o que é o mesmo, a memoria da morte por parte dalgún asceta de nome Guillherme, cuxa fama de santidade puido dar orixe a que a súa tumba fose despois interpretada a nivel popular como a Cama do Santo, leito de pedra no que se practicaron ritos de fecundidade, pois é ben sabido que neste antigo sepulcro antropoide se xuntaban matrimonios estériles na procura de descendencia. Poderes fecundantes desta tumba santificada comparables aos poderes terapéuticos que se lle atribuían ata hai poucos anos á sepultura da Laxe do Crego de Ons, tamén considerada milagrosa para remediar, neste caso, enfermidades cutáneas, empregando a auga, mesturada con sal e algas mariñas que apozaban no oco da sepultura. Episodio documentado no ano 2006 no número 12 de Aunios por Celestino Pardellas, que se repite con relación a outro sepulcro antropomorfo existente no santuario da Xestosa, da parroquia de San Salvador de Prado, Covelo (Pontevedra), situado na Serra do Faro de Avión, ao que acoden devotos para curaren os seus males da pel, aplicando sobre a zona afectada anacos de pan enchoupado na auga estancada no devandito sarcófago de pedra, ou lavando as mans nel; tumba, tamén escavada nunha rocha natural, que, segundo a crenza popular, pertenceu a un santo, o que se podería facer extensible aos primeiros inquilinos respectivos das tumbas pétreas de Ons, Tambo, Malveira, illa do Medio de Santa Comba e Fisterra, que puideron ser outros tantos lugares de “homes santos”, onde ermitáns, logo santificados a nivel popular, labrarían e se mortificarían nos seus propios sepulcros, hipótese que nos parece moi probable no caso das sepulturas das illas de Ons, Malveira e Tambo, e na da Xestosa, seguramente contemporáneas entre si e causantes dun mesmo tipo de ritual, e non tanto con relación ás tumbas pétreas da illa do Medio de Santa Comba e do cabo Fisterra, que amosan unha tipoloxía distinta e non ofrecen a garantía,

Sepulcro antropomorfo da Xestosa.

San Salvador de Prado. Covelo. Pontevedra.

Foto: <https://revistavocesdelmisterio.wordpress.com/2014/08/12>

ao non estar labradas en rochas naturais, de estar nos seus emprazamentos orixinais, polo que cabería a posibilidade de que se tratase de tumbas pertencentes a antigos camposantos ou lugares de enterramento colectivos, logo trasladadas aos seus actuais emprazamentos, perdéndose así a principal característica que o P. Sarmiento lle atribúe aos que el denomina “sepulcros de fórmula” ou “sepulcros de vivos” de ser en orixe sepulturas solitarias e únicas labradas en penedos naturais, situados no seu tempo en lugares moi illados, como o serían as devanditas illas atlánticas e a Serra do Faro de Avión.

FONTES E BIBLIOGRAFÍA

- DACOSTA LÓPEZ, H., 2013. “Do sartego a Laxe do Crego”, en Aunios, núm. 18. Asociación Cultural Pineiróns. O Grove.
- P. SARMIENTO, 1975. Viaje a Galicia (1745). Edición y estudio por J. L. Pensado, Universidad de Salamanca.
- PALLEIRO, V. “El agua milagrosa de A Xestosa”, en Faro de Vigo, 31-5-2014.
- PARDELLAS DE BLAS, C., 2006. “Ritos, contos, lendas e historia da illa de Ons, sepulcro antropomorfo ‘Laxe do Crego’...”, en Aunios, núm. 12. Asociación Cultural Pineiróns. O Grove.
- PAZOS PÉREZ, L., 1999. Guía das ermidas illeiras nas Rías Baixas, Deputación de Pontevedra.
- A Regra de San Bieito, 1982. Tradución de P. Martín Mª Díaz, Edicións do Adro, Santiago.
- “San Antonio el Grande, abad en Egipto, en www.preguntassantoral.es www.bueu.tk, wep de Arturo Sánchez Cidrás.